

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB
TA’LIMI VAZIRLIGI**

ANDIJON VILOYATI PEDAGOGIK MAHORAT MARKAZI

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MA’NAVIY RUHDA
TARBIYLASHDA OILA VA MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI
O‘RTASIDAGI UZVIYLIK VA HAMKORLIK**

USLUBIY TAVSIYA

Andijon-2024- yil

**Tavsiyanomani
tayyorlovchi:**

M.To‘raqulova

-maktabgacha, boshlang‘ich va maxsus
ta’lim metodikalari kafedrasi katta
o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

Q.Azizova

-VPMM pedagogika ,psixologiya va
ta’lim texnologiyalari kafedrasi mudiri
,p.f.d,(P.h.d), dotsent

G.Usmonova

Maktabgacha ta’lim bo‘limi boshlig‘i

Metodik tavsiya Andijon viloyati pedagogik mahorat markazining 2024 yil
_____dagi _____-sonli Ilmiy kengashida ma’qullangan, chop etishga tavsiya
qilingan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy ruhda tarbiyalashda oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti o'rtasidagi uzviylik va hamkorlik

Kirish

Ma'lumki mamlakatning ijtimoiy-ma'naviy hayot darajasi oila va ta'lim tizimi o'rtasidagi hamkorlik va maqsadlarning birligi asnosida yuksaladi. Shu bois, maktabgacha yoshdagi bolaga singdirilgan bilim va qadriyatlar uning butun kelgusidagi hayotini belgilab berishi sababli oila va maktabgacha ta'lim uyg'un rivojlangan shaxsni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Mamlakatimizda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tizimli tashkil etish va ma'naviy tarbiyani samarali amalga oshirish maqsadida Prezidentning 2021-yil 26-martdagi "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5040-son Qarori, Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 1059-son qarorlari qabul qilindi.

Insonning ma'naviy fazilatlarini shakllantirishni aynan uzluksiz ta'limning birinchi bo'g'ini hisoblangan maktabgacha ta'lim tashkilotlaridan boshlash lozim. Bunda maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshiriladigan ma'naviy-ma'rifiy tarbiyaning o'rni katta. Shulardan kelib chiqib, har bir oilada va maktabgacha ta'lim tashkilotida mutaxassislar ma'naviy tarbiya ishlarni olib borishning to'g'ri rejalashtirishlari va o'tkazishlari lozim. Ma'naviy tarbiyaning asosiy vazifalari bolalarni ma'naviy dunyoqarashlarini, axloqiy fazilatlarini shakllanishiga yordam ko'rsatishdan iboratdir.

Mazkur metodik tavsiya maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilari uchun mo'ljallanib, oila bilan hamkorlikda bolalarni ma'naviy tarbiyasi bo'yicha ishlarni tashkil etishida yordam bo'lishi uchun tayyorlandi.

“Ota-onadan farzandga eng yaxshi meros, talim- tarbiyadir”.

(Hadisdan)

O‘zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan davlat talablari” va “Ilk qadam” davlat o‘quv ta’lim dasturi asosida yangicha fikrlash, ijodiy izlanish, innovatsion g‘oyalarni qo‘llashni talab etmoqda.

Shu bilan birga muhtaram Prezidentimizning 2024-yil “O‘qituvchi va murabbiylar kuni” o‘tkazilgan tadbirida so‘zlagan nutqi va belgilab bergan vazifalaridan kelib chiqib maktabgacha yosh davridan boshlab bolada mafkura va ma’naviy immunitetni shakllantirish bugungi globallashuv davridagi eng muhim vazifalardan biri bo‘lib hisoblanishiga va bu soxada ishlarni yanada rivojlantirish zarurligini chuqur his etishimiz kerak. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolaning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash uchun maktabgacha ta’lim tashkiloti ota-onalar bilan o‘zaro hamkorlikning quyidagi shakllarini tashkil qilishi mumkin:

- ☐ ota-onalarning maktabgacha ta’lim tashkiloti haqidagi fikrlarini hisobga olish;
- ☐ bolaning ilk rivojlanish masalalarida ota-onalarga tushunchalar berish;
- ☐ ota-onalarni o‘quv-tarbiyaviy jarayonda faol qatnashishga jalb etish;
- ☐ ota-onalarning muassasa hayotida ishtirok etish borasidagi tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda kompetentsiyaviy yondashuv o‘sib borayotgan bola shaxsini hayotga tayyorlash, unda hayotiy muhim masalalarni hal qilish uchun zarur bo‘lgan, axloqiy me’yor va qadriyatlarni o‘zlashtirish, boshqa insonlar bilan muloqot qilish, «Men» obrazini qurish bilan bog‘liq bo‘lgan faoliyat usullarini shakllantirishga tayyorgarlikni ko‘zda tutadi. Boshlang‘ich muhim kompetentsiyalar bolaning faoliyat va axloq sub’ekti sifatidagi yaxlit rivojlanishini talab etadi.

Bolalarga ta’lim –tarbiya jarayonini tashkil etishda va bolalarning bo‘sh vaqtlaridagi faoliyatlarda Davlat talablari hamda “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturini joriy qilishda tarbiyachi va pedagoglardan xorijiy tajribalarni o‘rganish,

milliy tarbiyashunoslik an'analaridan foydalangan xolda integrallashgan ta'lim usullarini nafaqat kundalik faoliyatni rejalashtirishda balki ota-onalar bilan hamkorlikni faollashtirish, oilada ham bolalarning kommunikativ, o'yin, ijtimoiy va bilish kompetentsiyalarini rivojlantirish maqsadga muvofiqdir .

Chunki birinchi vazifani hamma bajaryapti. Farzandingizni boqish uchun mablag' topyapsiz. Tarbiyaga xafsala, mahorat topyapmizmi? Boqish bolaga oziq, tarbiya har ikkingizga baxt, izzat beradi. O'zbeklar omin deb duoga qo'l ochar ekan, "ketmas davlat, baxt, oqibat, solix o'g'il-qizlarning rohatini ko'rish"ni yaratgandan so'raydi. O'zbeklarning duo markazida farzand turadi. Chunki bolajon el yoyinki uzoq muddatli ko'rishmagan ikki do'st uchrashib qolsa, albatta o'g'il-qizlar katta bo'lyaptimi, farzandlar nechta bo'ldi deb so'rash tabiiy holdir.

Bolajon xalqimizning maktabgacha ta'lim yoshidagi farzandlari biz tarbiyachilar qo'lida kamol topib, maktab ta'limiga har tomonlama tayyorlanmoqda.

Ayniqsa ,bolalarni maktabgacha ta'lim yoshidan ma'naviy-ma'rifiy ishlarni singdirib borishda bugungi kunda ota-onalarimizni bilimlar gulshaniga taklif etsak, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Chunki xalqimiz "Qush uyasida ko'rganini qiladi" degan naqlga amal qiladi. Shunday ekan ana shu uyalarda ma'naviyat sarchashmalari ota-onalar qalbida pand-nasihatlar, maqollar, rivoyatlar, shuningdek, o'yinlar, kuzatishlar, sayru-sayohatlar bo'lib, farzandlarining bolalik olamidan bahra olishlarini nazarda tutiladi.

Ayrim ota-onalarimiz ..."tarbiya bilan shug'ullanishga vaqt yo'q, ko'rib turibsiz yanada yaxshiroq yashash, yanada turmushini farovon bo'lishini hamma istaydi va natijada ko'p ishlash kerak"- degan bahonalar bilan cheklanib qolishmoqda. Zero, ana shu orzu istaklarga yetishishning zamirida farzand tarbiyasi asos ekanligiga befarqlik tuzalmas kasallik bo'lib qolmoqda.

Demak farzandini boqish, kiyintirish, tarbiyalashga, ular haqida o'ylashga uning kechagi gaplari, qiliqlarini tahlil qilishga, pedagog-psixologlar va ko'pni ko'rgan onaxonlar, otaxonlar va kitoblardan o'rganib har kuni bolamiz bilan ochiq

chehra, shirin kalom bilan gaplashishga vaqt ajratayapmizmi? Albatta yo‘q. Xatto maktabgacha yosh davrida bola o‘ta qiziquvchan, savollarni ko‘p beradi. Afsuski ota-onalarimiz ular bergan savollariga erinmay javob berishlari o‘rniga ularga do‘q qilib, charchaganligi, savol bermasligini qo‘pol ohangda ta‘qiqlaydi. Bu esa bola ruhiyatiga qattiq ta’sir ko‘rsatadi.

Shu o‘rinda tarbiya masalasida siz tarbiyachilarga ota-onalar bilan hamkorlikni faollashtirish, ota-onalarimizni ham bevosita ishtirokchiga aylantirishga, farzandlarimizni qalbiga hech bir millatda uchramaydigan o‘zbekona mardlik, o‘ktamlik, vatanparvarlik, mehmondo‘stlik, shirinsuhanlik, kamtarlik, sharmu-hayo, latofatlilik, mehnatsevarlik, samimiylik, do‘stlik, mehr-oqibat kabi tuyg‘ularini singdirib solih va soliha farzandlar qilib maktab ta’limiga tayyorlashda hamfikir, maslahatdosh bo‘lish zarur. Oila, maktabgacha ta’lim tashkiloti hamkorligini ta’minlashda hamda bolalarni ma’naviy, milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalashda nazorat-tahlil ishlarini olib borish va bunda bolalarning ma’naviy, mafkuraviy tarbiyalanayotganlik ko‘rsatkichlariva mezonlarini aniq belgilab borish juda muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalarning ma’naviy tarbiyalanayotganlik ko‘rsatkichlari mezonlari bolalarning ma’naviyati, madaniyati, xulq-atvoridagi, dunyoqarashidagi asosiy shakllanayotgan belgilarini, darajasini aniqlash uchun qo‘llaniladigan birlikdir. Ma’naviyat olamining o‘ziga xos xususiyatlari mavjudki, moddiy olamdagi barcha jismlarni o‘lchab ko‘rish imkoni bor bo‘lganidek, ma’naviy hodisalar, holatlar, vaziyatlar, muhit ham o‘z o‘lchamlari, ya’ni mezonlariga ega. Farzandlarning tarbiyalanganligi mezonlari ular yashayotgan oiladagi ma’naviy muhit, holatlarning mezonlari bilan bog‘liq. Oiladagi ma’naviy muhit, holatlarning mezonlari esa, avvalo, ularning muayyan g‘oyaga, idealga, maqsadga qay darajada mosligi, milliy ma’naviy, axloqiy, umuminsoniy qadriyatlarga qay darajada yo‘naltirilganligi bilan belgilanadi. Mezonlarni qo‘llashdagi murakkablik shundaki, masalan, oilaning biror a’zosining, xususan, bolalarning intilishlari, xulq-atvori oilaning oldiga qo‘yilgan ezgu maqsadlariga mos kelishi, ayni paytda, ijtimoiy guruh va jamiyat manfaatlari, qadriyatlari va maqsadlariga zid kelishi mumkinligini hisobga olish lozim.

Oila a'zolarining, xususan, bolalarning xatti-harakatlarini, tarbiyalanayotganlik darajasini baholashda eng oliy *mezonlar* vazifasini — oilaga hurmat va e'tiqod, Vatanga sadoqat, o'zaro mehr-muhabbat va mehr-oqibat, qadr-qimmat, kattaga hurmat va kichikka izzat, halollik, yaxshilik, go'zallik, haqiqat va adolat kabi qator eng yuksak ideallar, ma'naviy qadriyatlar ifodalaydigan hodisalar bajaradi. Bu ma'naviy qadriyatlarning har biri oiladagi muayyan holatlarda, bobo-buvi, ota-ona va farzandlarning tarbiyalanganligi bilan bog'liq o'zaro munosabatlar, hodisalarda, oilaviy an'analarda qadriyatli yondashuv sifatida o'ziga xos ko'rinishga ega bo'ladi.

Yuqorida ta'kidlangan milliy va umuminsoniy ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning har biri oilada farzandlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etib, bunda ularning o'rni va roli beqiyosdir.

Oila ma'naviyati oilaning a'zolarining moddiy va ma'naviy manfaatlarini ta'minlashga qaratib qilinadigan mehnat bilan bog'liq. Masalan, buyuk mutafakkir Bahovuddin Naqshbandiyning asosiy shiorlaridan bo'lgan “Dil ba yoru dast ba kor” barcha musulmonlarni iymon bilan halol mehnat qilishga chaqiradi. Shu nuqtai nazardan, oilada farzandlarni har tomonlama barkamol inson qilib tarbiyalashda ijobiy natijalarga erishish uchun, mehnat tarbiyasini olib borish, mehnatga ijobiy munosabatni shakllantirish bolalarni ma'naviy kamol toptirishning muhim *mezonlaridan* biridir. Bolalar bilan mehnat tarbiyasini olib borishda halollik tamoyili asosidagi yo'nalish muhim ahamiyatga ega. Oila ma'naviyati yuksalishining asosiy omillaridan biri bo'lgan halollik — yuksak ma'naviy, axloqiy qadriyatlardan sanaladi. Mehnatni yoqtirmagan inson har qancha odobli, madaniyatli bo'lsa ham, u ijobiy shaxs sifatida baholanishi mumkin emas. Mehnatni yoqtirmagan odam mehnatga bo'lgan salbiy munosabati bilan porloq kelajakka erisholmasligini, barcha muvaffaqiyatlarga faqat halol mehnat qilish orqaligina erishilishini bola ongiga uning kichik yosh davridan boshlab singdirib borish kerak.

Psixologiyaga oid adabiyotlardagi ma'naviy rivojlanish *mezonlari* haqidagi fikrlarni umumlashtirib, quyidagi *mezonlar* oilaning taraqqiyoti va farzandlarning

ma'naviy tarbiyalanganligi, kamoloti darajasini ifodalashi mumkin, degan xulosa chiqarish mumkin, ya'ni oila a'zolarining va xususan farzandlarning:

- ✓ oiladagi va atrof-muhitdagi voqelikka, ota-onasiga va oilasining boshqa a'zolariga, do'stlarga, o'zga shaxslarga, o'ziga munosabatida ma'naviy, axloqiy qadriyatli yondashuvning mavjudligi va ustuvorligi;

- ✓ ongi va dunyoqarashida vijdon, yaxshilik va yomonlik to'g'risida aniq tasavvurlarning mavjudligi va yaxshilik qilish yo'lidan borishga intilishi;

- ✓ sog'lom ruhiyatga, yaxshi kayfiyatga ega bo'lishi, jismonan sog'lom va tetikligi;

- ✓ qo'ni-qo'shnilar, qarindosh-urug'lar va atrofdagi o'zga odamlarning muvaffaqiyatlaridan xursand bo'lishi, muvaffaqiyatsizligidan kuyunishi va hamdardlik bildirishga, muhtojlarga yordam ko'rsatishga ehtiyojining mavjudligi.

- ✓ Bolalarda o'zining xulq-atvorining salbiy va ijobiy jihatlariga e'tibor qaratish va o'zini o'zi tarbiyalashga o'rgatib borish va bunga ko'nikmalarini shakllantirib borish.

- ✓ Oilaning ma'naviy yuksalishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan yuksak ma'naviy va axloqiy qadriyatlarning o'zlashtirilishiga, amal qilinishiga erishish.

Oila a'zolarining, jumladan, farzandlarning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni qay darajada o'zlashtirgani ularning ma'naviyatini belgilovchi *mezon* hisoblanadi.

Shu bilan birga, bolalarning ma'naviy-mafkuraviy tarbiyalanganlik ko'rsatkichlari va mezonlarini ularning quyidagicha shakllanayotganligi ifodalaydi:

- ✓ ota-ona va tarbiyachi-ustozlarning ko'rsatmalarini ongli, aniq va tez bajarish;

- ✓ vazifani tez va yaxshi bajarishga intilish, javobgarlikni his qilish;

- ✓ ota-onasi va ta'lim muassasasidagi ustozlari topshiriqlarini bajarish yoki bajarmaslikning oqibatini anglash, mas'uliyat hissi;

- ✓ Vatan tushunchasini, unga kerakligini his etish va oilasi va Vatani uchun komil inson bo'lib yetishishi zarurligini anglab yetishi;

- ✓ salbiy odatlar va harakatlarni tushunib yetish, ulardan o'zini tiyish. Bunda jazo olishdan qo'rqib emas, balki o'z e'tiqodi bilan shunday qilgan bolada alohida

ma'naviy rivojlanish, axloqiy chiniqish, sabr-toqat qilish, iroda kuchiga ega bo'lish mavjud bo'ladi.

✓ g'arazli niyatdagi odamni sezish va yaxshi insondan ajrata bilish; milliy g'oyamizga yot bo'lgan g'oyalarni, tajovuzlarni sezish va ulardan himoyalaniish zarurligini anglash, qarshi munosabat bildirishni bilish – «mafkuraviy immunitet». Bunday holatlarda qanday xatti-harakatlar qilish zarurligini bolaga o'ziga xos metodlar bilan o'rgatish kerak bo'ladi;

✓ favqulodda vaziyatlarda zarurat tug'ilganda boshqalarda yordam berish kerak bo'lganda so'z bilan va ish bilan ko'maklashishga tayyor turish.

Shuni aytish joizki, bolalarning ma'naviy jixatdan tarbiyalanganligi, eng avvalo, ularning o'z oilasiga e'tiqodida, ota-onasiga va oilasining boshqa a'zolariga, ustozlariga, o'rtoqlariga, o'z-o'ziga, Vatanga bo'lgan qat'iy ishonchida, ijobiy qadriyatli munosabatida, insoniylik fazilatlarida, bilim va ko'nikmalarida namoyon bo'ladi.

Yaxshi, me'yordagi moddiy sharoit va iqtisodiy ta'minot farzandlarni ma'naviy kamol toptirishda ma'naviy, ruhiy jihatlardan barkamol qilib tarbiyalash uchun tayanch sifatida xizmat qiladi, lekin bu ta'minotning o'zi uni ma'nan, axloqan, aqlan va ruhan yetuk qilib kamolga yetkazish uchun yetarli emas. Oilada farzandlarni tarbiyalash jarayonini bilim, aql-idrok, sog'lom ruhiyat bilan, yuksak ma'naviy va axloqiy *mezonlar* asosida boshqarilsagina va shu fazilatlarni bolalar ongi, shuuriga singdirilsagina va xulq-atvorida shakllantirilsagina yuqori samaraga erishish mumkin.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar mohiyati va ahamiyati jihatidan uyg'undir. Oilada va maktabgacha ta'lim muassasasida olib boriladigan mazkur qadriyatlarga asoslangan ma'naviy-tarbiyaviy yo'nalishlarda bolalarda shakllantiriladigan va rivojlantiriladigan – bir-biri bilan o'zaro aloqadorlikni talab qiladigan, bir-birini taqozo qiladigan, uyg'unlashgan fazilatlarni belgilash mumkin:

✓ *milliy tarbiya yo'nalishi* orqali bolalarda o'zlikni anglash, milliy madaniyat va ma'naviyat, milliy g'urur va axloq, milliy-g'oyaviy ijobiy

dunyoqarash, oilaga, Vatanga e'tiqod va sadoqat, milliy qadriyatlarni e'zozlash kabi;

✓ *umuminsoniy qadriyatlar asosidagi tarbiya yo'nalishida* millatlararo totuvlik va muloqot madaniyati, vatanparvarlik, insonparvarlik, fidoiyluk, tinchliksevarlik, birdamlik, mehnatsevarlik, hamjihatlik, hamdardlik, do'stlik, yaxshilik qilish, mehribonlik, bag'rikenglik kabi fazilatlar shakllantiriladi.

Bola tarbiyasida oila asosiy yetakchi o'rinda turib, u ma'naviy tarbiyani, odob axloqni keng targ'ibot qiluvchi bo'lishi zarur. Natijada bugungi kunda oilada ishni to'g'ri tashkil etish uchun, ijtimoiy tafakkur shakllantirilishi, insoniy qadriyatlar bilan qurollantirilishi, ma'naviy boy, axloqan komol topgan, bilimli, odobli etib tarbiyalash ishlarini amalga oshirishi uchun pedagoglar tomonidan qurollantirilishi zarurligi sir emas.

Biz ota onalarga bola tarbiyasida qo'llaniladigan eng zarur va hammabop, lekin kuchli ta'sir kuchiga ega bo'lgan ma'naviy manbalarga tayanishlari bo'yicha yo'riqlar berishimiz mumkin.

Jumladan, folklor o'tmishning aks-sadosi bo'libgina qolmay, balki hozirgi davrning yangiroq ovozi hamdir. Darhaqiqat, xalq og'zaki ijodi o'zining sermazmunligi sodda va ayni chog'da go'zalligi bilan ijtimoiy turmushimizga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Asrlar davomida bola tarbiyasida folklor o'ziga xos ahamiyat kasb etib kelmoqda. Bolalar tarbiyasining to'g'ri ona allasi, ertaklar, rivoyat, maqol, topishmoqdan keng foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Bizga ma'lumki milliy qadriyatlar ona allasidan boshlanadi. Alla onaning orzu – umidlari, quvonch - istaklarini o'zida doimo mujassamlashtirib turadi.

Alla tinglab uxlagan go'dak,

Tinch osuda orom oladi.

Vataniga aziz xalqiga,

Ulg'ayganda suyanch bo'ladi.

**O‘zbek xalqi azal azaldan,
Farzanddan hech kungli qolmagan.
O‘g‘il-qizi beshikda yotib,
Allalarsiz uxlay olmagan.**

**Momoarin aytgan allasi,
Har go‘dakka baxsh etgan orom,
Eng qadimiy asl allalar,
Shu kungacha etib kelar rom.**

**Ona bo‘lsa har bir go‘zal qiz,
Tebratadi beshik, belanchak,
Xush ovozda alla kuylasa,
Farzandlari qobildir beshak**

Onajonlarga allaning qudrati va mohiyatini tushintirish bilan birgalikda alla matnlari bilan ham tanishtirishimiz darkor

**Alla aytay jonim bolam,
Quloq solgin alla.
Shirin allam tinglab asta,
Orom olgin alla.
Allayo alla**

**Quchib oltin beshiging,
Aytay qadim qo‘shig‘ing.
Uxla,ko‘rgin shirin tusho,
So‘ngra uyg‘on bo‘lib xush
Allayo alla**

**Otang tongdan dalada,
G‘animat bu pallada.**

**Mo‘l xosilni kuzlaydi –yo,
Rizqi-ro‘zing izlaydi-yo,
Alla yo alla**

**Beshik sening Vatanningdir,
Xush iforli chamaningdir.
Ne zotlarni ulg‘aytgan-o,
Yana o‘zingga qaytgan-o,
Alla-yo alla**

**Alla bolam uxla tinch,
Beshiginga bo‘lay sinch.
Nur yugirsin qalbinga –yo,
Yetging Vatan qadriga-yo,
Alla-yo alla**

- 2 -

**Oллоh menga hadya etgan,
Shirin bolam alla –yo.
Ko‘zlarida mehr kulgan,
Asal bolam alla-yo ,
Alla-yo alla**

**Dimog‘imga rayhonlarning
Iforini taratding.
Uxlab orom olgin deya,
Beshigingni tebratdim.
Alla-yo alla**

**Katta bo‘lsang og‘rimni
Yengil qilgin alla-yo.**

Xizmat qilib yurt uchun

Rahmat keltirgin alla.

Alla-yo alla

Milliy ruhini shakllantirishda ona allasi bilan bir qatorda ertaklaru rivoyatlarning o'zni buyuk yekanligini tasdiqlovchi yuzlab ertaklar, afsonayu rivoyatlar to'qilgan. Chaqaloqligida ona allasini eshitmagan, kichik yoshda yertak tinglamagan bolalar katta bo'lganlarida ularda milliylik oz bo'lishini azaldan xalqimiz sezgan.

Bolalar dastlab dunyoni alla va ertak orqali anglaydi ertak xalq og'zaki asarlari bolani o'zi yashab turgan tor havlidan keng dunyoga olib chiqadi. Devlarni mardona yenggan qahramonlar, ko'p boshli ajdahoni o'ldirgan pahlavonlaru turli yovuz kuchlarni mahv qilib, shirgar va jodugorlarni bandi qilgan qo'rqmas, devkor yigitlar bilan tanishtiradi.

Ko'rinadiki, alla, ertak, rivoyat, maqol, topishmoqlarimiz ming yillar davomida muallimu mudaris bo'lib, kattayu kichikka bir xilda ta'lim va tarbiya berib kelgan.

Ota-onalarga rivoyatlardan o'rinli foydalanish sirlarini o'rgatish zarur. Masalan uyda bola ko'pincha qo'lida non bilan o'ynab yuradi, sababi ota –ona ish bilan bandligini ro'kach qilib, bola qo'lga non tutqazib qo'yadi. Natijada bola o'yinga qiziqib ketib ushlagan nonini yerga tashlab ketishi turgan gap. Shu o'rinda non va uning qadri xaqida bolaga rivoyatlar orqali ta'sir ko'rsatish maqsadga muvofiqligini aytish mumkin.

Non isi (Rivoyat)

Bir kuni Husayin bayqaro:

-dunyodagi eng xushbo'y narsani keltiring, - deb qolibdi. Unga quchoq-quchoq gul keltirishibdi.

- Sulton:

- yo'q, - debdi.

Vazirlar nima qilishni bilmay, o‘ylayverib boshlari qotibdi. Oxiri topolmasdan Alisher Navoiyga murojat qilishibdi.

Navoiy bir savat non bilan saroyga yetib boribdi. Bir zumda saroyni non isi tutibdi.

- Rahmat, do‘stim, - debdi Husayin Bayqaro noni ko‘rib, - yangi yopilgan non isini istayotgan edim, topib kelibsiz.

Bola tarbiyasida maqollardan ham o‘rinli foydalanish uchu na‘munalar:

Maqol

Keksalik – donishmandlik.

Yaxshilik qilsang – yaxshilik ko‘rasan.

Maqtanma g‘oz – hunaring oz.

Halol mehnat – yaxshi odat,

Berar senga saodat.

Hunarli kishi xor bo‘lmas.

Ona yurti – oltin beshiging.

Vatani borning baxti bor.

Ular ajdodlarimizning orzu-armonlarini, pandu nasihatlarini o‘zida jamlab, bebaho qomusga aylangan.

Har bir oilada, har bir xonadonda, har bir qavmda ota – ona, buvi-bobolar; allachi-yu, yertakchilar tarbiyada asosiy vosita hisoblangan. Xalq og‘zaki ijodi – alla, qo‘shiq, topishmoq, maqol, yertak aytgan. Xalq jamiki moddiy boyliklarni yaratuvchi kuchgina bo‘lib qolmay, u ma‘naviy boyliklarning ham birdan – bir yagona va bitmas tuganmas manbaidir. Xalq o‘z ijodining go‘zalligi va genialligi

jihatidan birinchi faylasuf hamda shoir bo'lib, u yer yuzidagi barcha alla, topishmoq, maqol, yertak, dostonlarning, shulardan yeng ulug'i jaxon madaniyati tarixining yaratuvchisidir. Ana shu yaratuvchining o'zi tarbiyali bo'lmog'i kerak.

Tabiatning noyob in'om-ehsoni bo'lgan hayotni odam bolasiga buyuk zotlar – ota-ona baxshida yetadi. Har bir o'g'il va qiz yoshlik chog'idanoq oila a'zolari, qarindosh – urug'lari, qo'ni-qo'shnilar va o'z yaqinlariga yaxshilik qilishga intiladigan, ularga quvonch baxsh yetadigan inson qadr-qimmatini yuqori ko'rsatadigan sifatlarga yega bo'lishi ota-onalarining ularga bergan ta'lim – tarbiyasiga bog'liq. Bolalar yoshligida taqlidchan bo'lgani sababli ota-ona xarakteridan iborat bo'ladi. Bu g'oyani ming bor sinovdan o'tkazgan mehnatkash xalq o'z farzandlari aql-idrokli, faxm – farosatli, tadbirkor, jismoniy sog'lom, baquvvat, folklor vositasidan foydalani, chidamli, qo'rqmas va botir, mehnat sevar, mohir hunarmand, ma'naviy pok, chinakkam vatanparva, yestetik didli kishilar qilib tarbiyalab kelgan. Bundan tashqari mazkur metodik tavsiya siz xurmatli ota-onalar, o'zingizning aziz farzandingiz bilan oila davrasida biz tavsiya qilgan mavzularda suhbatlar, kuzatishlar, sayru-sayohatga chiqishlar, ular bilan turli o'yinlar o'ynash, rasmlar chizish, applikatsiya va loydan narsalar yasash, tug'ilib o'sayotgan oilasi, mahallasi, Ona Vataniga mehr-muhabbat ruhida tarbiyalash, ularda vatanparvarlik ruhini uyg'otish, buyuk ajdodlarimiz hayoti bilan tanishtirish, ularda g'ururlanish xissini tarkib toptirish, o'z xovlingizdagi (o'g'il bola bo'lsa) dehqonchilik (qiz bola bo'lsa) uy-ro'zg'or yumushlarini ilk ko'nikmalarini o'rgatib borish, gullar va daraxtlar o'sishi, rivojlanishini kuzatish, uy xayvonlari, parrandalarini mehr bilan parvarishlashga o'rgatish, hatto osmon jismlarining kunduzgi va tungi xolatlarini kuzatish orqali dunyoni anglashga o'rgatib borasiz. Farzandingizning bolalik olamining beg'ubor onlaridan baxramand bo'lib, bolalik davriga qaytasiz. Ularni dunyoni bolalarcha anglash va xis qilishlarini kuzatib borasiz. Har bir kun uchun berilgan topshiriq va takliflar asosida farzandingiz uchun vaqt ajratib, u bilan qilgan suhbatingiz yoki kuzatish jarayoningizni yozma bayon etib boring. Qushning qanoti juft bo'lsagina u yuksaklarga parvoz etadi. Biz jajji farzandlarimizni qushga qiyoslar

ekanmiz, ularning bir qanoti ota-ona bo'lsa, ikkinchi qanoti ta'lim-tarbiya maskanidir. So'z jon bo'lib, rux uning qolipidir. So'z dunyoda bor barcha ko'ngillarning qutisidagi javhar, so'z o'lgan odamning tanasiga pok ruh bag'ishlaydi. So'zdan tandagi tirik rux xalok bo'lishi mumkin. Tangri insonni sirlar xazinasiga darajasiga ko'targan ekan, uni so'zlash qobiliyatiga ega bo'lgani uchun xayvonlardan ortiq qilib yaratdi.

Kimda ma'no gavhari bo'lsa, o'sha odam so'z daryosining g'avvosidir. Ma'no mash'ali kimning yuzini yoritgan bo'lsa, fayz xaramidan jilva etish o'shanga nasib etadi. Kim ma'no durining sadafidan o'ziga jom qilgan bo'lsa, so'z mayini o'sha odam to'la simiradi. Bu shu qadar mazali va ajoyib sharobki, ko'ngilning eng qorong'u joylarini chiroq bo'lib yoritadi.(A.Navoiy"Hayratul Abror dostonidan")

Butun dunyo qiblasiga bo'lgan kabaning ham qadri ko'ngilchalik emas. Chunki u Kaba odamlarning oddiy sajda qiladigan joyi; ko'ngilda esa yaratganning jilvasi zohir bo'lib turibdi. Ko'ngil sirlar to'la xazina. A.Navoiy bobomiz ko'ngilga bergan bunday ta'rifdan so'ng xech qanday so'zga xojat qolmaydi.....

Ota-onalar farzandingiz ko'ngliga qarang.Uni tinglang savollariga erinmay javob bering.

Farzandingiz mustaqil O'zbekistonda tug'ilib, kamol topmoqda. Bugun yangi qurilgan yoki ta'mirlangan keng va chiroyli, shinam, ozoda maktabgacha ta'lim tashkilotiga qadam qo'ydi. Gurux xonalarida bolalar yoshiga mos chiroyli rang-barang stol va stulchalar chiroyli qilib terilgan. O'yinchoqlar o'ynash uchun shay.

Farzandingizni ilk bora maktabgacha ta'lim tashkiloti ostonasiga yaxshi niyatlar bilan olib keldingizmi?

Unga go'zal va betakror yurtimizning mustaqilligi, tinch va farovon hayotimiz xaqida nimalar deysiz?(yozma bayon eting).

Dushanba (Mustaqillik haqida farzandingiz bilan birga hikoya yoki ertak to‘qing, farzandingiz ruhiyatiga mustaqillik g‘oyalarini singdiring)

Seshanba (Vatanni sevish haqida hadis ayting va ma’nosini tushuntiring, O‘zbekiston poytaxti Toshkent haqida suhbatlashing, farzandingizni bilimlarini taxlil qiling va yozma bayon qiling)

Ona Vatan haqida maqol ayting va tushuntiring, yangi qurilgan ko‘p qavatli uylar, binolar qurayotgan quruvchilar haqida suhbatlashing, farzandingizni uylar, binolar haqidagi dastlabki tasavvurlari bilan o‘rtoqlashing)

Chorshanba) (Qarindosh-urug‘larga e’tiborli xurmatda bo‘lish uchun farzandingizga hadis yoki rivoyat aytib bering, ammasi yoki xolasininkiga mehmonga olib borganda o‘zini qanday tutish kerakligini tushuntiring)

Payshanba (O‘zbekiston bayrog‘i haqida farzandingizning bilimlarini aniqlang, bayroqqa nisbatan mehr-iftixor tuyg‘ularini aniqlang va birgalikda tabiiy bo‘yoqlardan O‘zbekiston bayrog‘i rasmini chizing yoki applikatsiyada yasang, farzandingizdagi siz bilan rasm chizayotganligi yoki applikatsiya ishi qilayotganligidan faxrlanish baxtini kuzating.)

Juma (Ona-Vatanini sevish, uni qo‘riqlash, unga munosib farzand bo‘lish kerakligi haqida rivoyat yoki ertak, she’r aytib bering yoki farzandingizdan bu mavzudagi fikrlarini,yodlagan she’rlarini so‘rang, o‘z munosabatingizni bildiring, fikri bilan o‘rtoqlashing.)

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya” to‘g‘risidagi Qonuni. 2019-yil 16-dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5040-son Qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 1059-son Qarori
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrda “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash

to'g'risida"gi 802-son Qarori.

5. F.Xoshimova"Bolam dedim, bolim dedim"Toshkent 2023."Sano-standart"nashriyoti.